DOI: https://doi.org/10.31392/NZ-udu-168-1.2026.04
УДК 378.091.33:81-028.31-053.2/5]:398(045)

Єфименко Людмила Миколаївна,
доктор філософії, доцент,
старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
https://orcid.org/0000-0002-7041-1505
e-mail: ludmilaefimenko337@gmail.com

Полякова Ірина Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Харківського педагогічного фахового коледжу
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
https://orcid.org/0000-0002-4931-2203
e-mail: irypolyakova@gmail.com

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті розкрито педагогічний потенціал усної народної творчості як ефективного засобу мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та обґрунтовано необхідність підготовки майбутніх вихователів до її професійно доцільного використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Закцентовано увагу на значенні українського дитячого фольклору як складника національної культурної спадщини, що забезпечує не лише формування мовленнєвої компетентності, а й сприяє соціальному, емоційному, моральному та естетичному розвитку особистості дитини.

Наголошено, що в умовах воєнних викликів особливої ваги набуває збереження української мовної та культурної ідентичності, трансляція етнопедагогічних цінностей і залучення дітей до національної культурної спадщини.

Схарактеризовано сутність професійної готовності як інтегрального особистісно-професійного феномену, що передбачає поєднання ціннісно-смислових орієнтацій, теоретичних знань, методичних умінь, практичного досвіду та рефлексивної культури майбутнього педагога. Визначено взаємозв'язок теоретичної, методичної, практико-діяльнісної та рефлексивної складових професійної підготовки.

Проаналізовано мовленнєво-розвивальний потенціал окремих жанрів усної народної творчості, зокрема забавлянок, колискових пісень, прислів'їв і приказок, казок, мирилок та загадок. Визначено їхні функціональні можливості щодо збагачення словникового запасу дітей, формування граматично правильного мовлення, розвитку зв'язного мовлення, звукової культури, комунікативних умінь, мовленнєвої творчості, логічного мислення та культури спілкування. Наведено приклади практичного використання фольклорних творів у роботі з дітьми дошкільного віку.

Обґрунтовано, що ефективність використання усної народної творчості значною мірою залежить від рівня фахової підготовки майбутніх вихователів, їхньої методичної компетентності, здатності добирати фольклорний матеріал відповідно до вікових

особливостей дітей та інтегрувати його в різні види освітньої діяльності. Зроблено висновок про доцільність систематичного використання різножанрових фольклорних творів як важливого чинника всебічного розвитку дітей дошкільного віку та збереження національно-культурних традицій у сучасному освітньому просторі.

Ключові слова: *професійна готовність, усна народна творчість, майбутні вихователі, розвиток мовлення, діти дошкільного віку, фольклор, мовленнєва компетентність, національно-патріотичне виховання.*

У сучасному українському освітньому просторі проблема формування професійної готовності майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей засобами усної народної творчості набуває особливої актуальності. В умовах воєнних викликів, соціальної нестабільності та трансформації системи освіти зростає потреба у збереженні національної ідентичності, духовних цінностей та культурної спадщини українського народу. Саме заклади дошкільної освіти стають важливим осередком формування мовної особистості дитини, її національної свідомості, емоційної стійкості та комунікативної компетентності.

Особливого значення набуває використання засобів усної народної творчості (колискових пісень, забавлянок, лічилок, скоромовок, загадок, прислів'їв, казок) як ефективного педагогічного інструменту мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Усна народна творчість сприяє не лише збагаченню словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення, фонематичного слуху та мовленнєвої активності дітей, а й формуванню їхньої емоційно-ціннісної сфери, патріотичних почуттів, любові до рідної мови та культури.

У контексті сучасних суспільних процесів актуалізується необхідність підготовки майбутніх вихователів, здатних професійно й творчо використовувати фольклорний матеріал у роботі з дітьми. Попри значну кількість наукових досліджень, проблема формування професійної готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до розвитку мовлення дітей засобами усної народної творчості в умовах сучасних викликів потребує подальшого комплексного вивчення, що й зумовлює актуальність обраної теми.

У сучасному науково-педагогічному дискурсі проблема фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти посідає важливе місце та висвітлюється у працях багатьох вітчизняних учених (Т. Бакуменко, Г. Бєлєнька, О. Богініч, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Єфименко, Л. Зданевич, О. Кононко, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Г. Тарасенко, Х. Шапаренко, М. Ярославцева) та інших науковців. У їхніх дослідженнях розкрито теоретичні, методичні й пракичні засади професійного становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти, особливості формування педагогічної компетентності, професійно значущих якостей, комунікативної культури та толерантності, готовності до інноваційної діяльності.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку є предметом багатогранних наукових досліджень у галузі педагогіки, психології та лінгводидактики. Значний внесок у розроблення теоретичних і методичних

засад мовленнєвого розвитку дошкільників здійснили Н. Бабич, А. Богуш, Л. Березовська, Н. Гавриш, О. Глазова, Л. Іщенко, Л. Кобилецька, В. Кононенко, Т. Котик, К. Крутій, Н. Маліновська, В. Стаднік, З. Торчинська, М. Філіпчук та інші. У своїх працях науковці висвітлювали особливості формування мовленнєвої компетентності дітей, її структуру, компоненти та педагогічні умови ефективного мовленнєвого розвитку.

Проблематика українського фольклору від часу його становлення й до сьогодення перебуває в центрі уваги багатьох науковців, як-от: О. Вишневського, А. Винничук, К. Гнидкої, В. Давидюка, І. Кімаковича, І. Полякової, І. Руснак, Д. Скориці, Т. Шарової, О. Сорокіної, О. Циганок, праці яких присвячені вивченню жанрової специфіки фольклору, його виховного потенціалу та значення у сучасному культурно-освітньому просторі.

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей формування професійної готовності майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей дошкільного віку засобами усної народної творчості та визначення актуальних підходів до вдосконалення їхньої фахової підготовки в умовах сучасного українського освітнього простору.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти особливої актуальності набуває проблема підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних оперативно адаптуватися до динамічних змін освітнього середовища та ефективно реагувати на нові професійні виклики. Сучасний педагог має бути не лише компетентним у розв'язанні професійних завдань, а й готовим до постійного самовдосконалення, професійного саморозвитку та саморегуляції у процесі педагогічної діяльності.

Проблема професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти набуває особливої актуальності в сучасному науково-педагогічному дискурсі. Це зумовлює необхідність цілеспрямованого формування готовності здобувачів вищої освіти до майбутньої фахової діяльності, розвитку їхніх професійних компетентностей, творчого потенціалу, педагогічної мобільності та здатності адаптивно й ефективно здійснювати освітню діяльність відповідно до сучасних суспільних трансформацій.

Підготовка майбутнього фахівця в умовах вищої освіти – складний процес, що характеризується тенденцією переходу від навчальнодисциплінарної до особистісної парадигми психолого-педагогічної діяльності, орієнтованої на розвиток особистісних функцій студентів як суб'єктів освітнього процесу, їхнього самовизначення щодо суті, цінностей, змісту освіти та діяльності [7].

У наукових розвідках О. Брицького професійна готовність майбутніх педагогів трактується як багатокомпонентна структура; виокремлюючи мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, аксіологічний та рефлексивний компоненти, науковець аргументовано доводить, що будь-які освітні впливи, спрямовані на підготовку майбутнього фахівця педагогічного профілю, мають бути системними та водночас орієнтованими на розвиток різних граней його професійності [1].

Погоджуємося з твердженням О. Дурманенко, що готовність майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти можна розглядати як «психологічно стійкий стан активно-позитивної налаштованості на вмотивовану професійну діяльність у сучасному закладі дошкільної освіти, який проявляється постійною потребою у фаховому вдосконаленні (зокрема й самоосвіті)»; реалізується такий стан у практичну діяльність лише за умови наявності системи професійних знань, умінь та навичок і здатності до саморозвитку й самовдосконалення [2, с. 81].

В. Скринник у своєму дослідженні проаналізував педагогічні умови, які забезпечують реалізацію психологічних механізмів формування готовності майбутніх педагогів, як-от: створення підтримувального освітнього середовища, наставництво, інтеграція сучасних цифрових освітніх технологій, організація діяльнісних і практико зорієнтованих форм підготовки, розвиток інклюзивної та міжкультурної компетентностей [8].

Ураховуючи результати теоретико-практичних досліджень з порушеної проблеми, формування професійної готовності майбутніх вихователів розглядаємо як цілеспрямований, динамічний процес цілісного розвитку особистості майбутнього фахівця в умовах освітнього простору ЗВО, що полягає в інтеграції його ціннісно-смислових орієнтацій, методичного інструментарію (зокрема, засобів художньо-мовленнєвої діяльності та усної народної творчості) та рефлексивної культури, які в сукупності зумовлюють його здатність ефективно, творчо й самостійно розв'язувати типові та нестандартні завдання виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку.

У руслі нашого дослідження ця готовність є інтегральним особистісно-професійним феноменом, який відображає здатність випускника закладу вищої освіти актуалізувати культурно-історичний досвід українського народу, транслювати етнопедагогічні цінності та методично доцільно інтегрувати засоби усної народної творчості в сучасний лінгводидактичний простір ЗДО.

Модернізація вищої педагогічної освіти актуалізує необхідність удосконалення психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх вихователів до професійно-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти. Одним із напрямів реалізації цього завдання у закладах вищої освіти, зокрема в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, є вивчення нормативного освітнього компонента «Дошкільна лінгводидактика» за спеціальністю А2 «Дошкільна освіта» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

Змістове наповнення зазначеного освітнього компонента охоплює теоретичні та методичні аспекти організації мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, зокрема питання використання художнього слова та української усної народної творчості в освітньому процесі. Очікувані результати навчання безпосередньо корелюють із проблематикою формування професійної готовності до використання фольклору. Опанування методики роботи з художнім словом, особливостей використання прислів'їв, приказок, казок та інших жанрів українського фольклору сприяє розвитку у

здобувачів вищої освіти вмінь добирати фольклорний матеріал відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей, визначати педагогічну мету його використання та інтегрувати фольклорні твори в різні види дитячої діяльності. Така спрямованість фахової підготовки забезпечує взаємозв'язок її теоретичної та практичної складових і створює передумови для формування готовності майбутніх вихователів до педагогічно доцільного використання українського фольклору як засобу мовленнєвого, творчого та національно-культурного розвитку дітей дошкільного віку.

Слід зазначити, що важливе місце у професійній підготовці майбутніх педагогів посідає також вивчення освітнього компонента «Усна народна творчість», зміст якого спрямований на формування у них знань про жанрове розмаїття українського фольклору, його культурно-історичну цінність та педагогічний потенціал. Здобувачі вищої освіти опановують теоретичні засади фольклористики, аналізують особливості становлення й розвитку української народної творчості, ознайомлюються з жанровим розмаїттям дитячої народної творчості, народної лірики, казкової прози, календарно-обрядової творчості, пареміографії та народної драми. Важливе місце у змісті підготовки посідає дитячий фольклор, його функції в системі народної педагогіки та педагогічні можливості у розвитку мовлення дошкільників, що безпосередньо пов'язано із завданнями професійної діяльності майбутнього вихователя.

Крім того, наповнення освітнього компонента зорієнтоване на формування національно-культурної компетентності здобувачів освіти, усвідомлення ними ролі української народної творчості у вихованні мовної особистості дитини. Опрацювання колискових пісень, казок, прислів'їв, приказок, загадок, веснянок, колядок та інших жанрів українського фольклору сприяє підготовці майбутніх вихователів до доцільного використання художнього слова як ефективного засобу мовленнєвого розвитку, збагачення емоційної сфери, формування національної свідомості та духовно-моральних цінностей дітей дошкільного віку.

Теоретичне опрацювання жанрового розмаїття української усної народної творчості набуває практичного значення у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО, оскільки забезпечує усвідомлення її педагогічного потенціалу та можливостей використання в освітній роботі з дітьми дошкільного віку.

Н. Козак слушно зауважує, що фольклор є потужним педагогічним інструментом, який має бути невід'ємною складовою освітнього процесу в родині, закладі дошкільної освіти, початковій школі. Його системне, цілеспрямоване використання забезпечує гармонійний розвиток дитини та сприяє збереженню й передачі духовної спадщини українського народу наступним поколінням [5, с. 63].

Опрацьовуючи фольклорні твори, діти не лише опановують рідну мову, а й освоюють її красу, тим самим долучаючись до культури свого народу. Словесна народна творчість – це особливий вид мистецтва, який має здатність різнобічно впливати на дитину, сприяє розвиткові її мислення,

закладає основи естетичної культури, розвиває шанобливе ставлення до діяльності попередніх поколінь [6, с. 22]. Оскільки усна народна творчість також є важливим компонентом духовної культури суспільства, відповідно, є потреба у введенні його вивчення в освітній процес закладів освіти задля формування толерантної, високоінтелектуальної, культурної, патріотично налаштованої особистості.

Підкреслимо, що підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до педагогічно доцільного використання усної народної творчості є складовою їхньої професійної компетентності та передбачає цілісний процес формування системи знань, умінь і практичного досвіду. Зміст такої підготовки охоплює не лише засвоєння теоретичних засад дитячого фольклору, а й опанування методики його використання у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. Особлива увага приділяється формуванню здатності добирати фольклорний матеріал відповідно до вікових та індивідуальних особливостей вихованців, організовувати різні види мовленнєвої діяльності та інтегрувати елементи народної творчості в освітній процес.

Значущість окремих жанрів усної народної творчості та інтерес до них у дітей змінюються залежно від вікового етапу дошкільного дитинства. Зокрема, у дітей середнього дошкільного віку поступово знижується зацікавленість забавлянками й утішками, що зумовлено розвитком їхньої мовленнєвої та творчої активності. Саме в цей період дошкільники дедалі частіше самостійно створюють короткі римовані висловлювання, примовлянки та ритмічні тексти, які супроводжують ігрову діяльність, спілкування й рухову активність. Із переходом до старшого дошкільного віку зростає інтерес до загадок, лічилок, дражнилок і скоромовок, оскільки ці жанри фольклору стимулюють розвиток творчого мислення, мовленнєвої вправності, кмітливості та пізнавальної активності дітей.

Варто наголосити, що професійна підготовка майбутніх вихователів у цьому напрямі реалізовується через взаємопов'язані компоненти. Перший із них – теоретичний – спрямований на засвоєння особливостей малих жанрів українського дитячого фольклору (пестушок, забавлянок, мирилок, лічилок, скоромовок, загадок, прислів'їв, приказок, казок тощо), їхніх художніх ознак, функціонального призначення та педагогічного потенціалу. Важливим результатом цього етапу є усвідомлення майбутніми педагогами ролі народної творчості у формуванні фонематичного слуху, розвитку зв'язного мовлення, словникового запасу, мовленнєвої компетентності та пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Другий компонент – методичний – передбачає формування професійних умінь щодо організації освітнього процесу із застосуванням фольклорних творів. Майбутні вихователі оволодівають сучасними методами й прийомами роботи з усною народною творчістю, навчаються виразному художньому читанню, використанню інтонаційної виразності, міміки, жестів та інших невербальних засобів комунікації. Водночас вони набувають уміння адаптувати зміст фольклорного матеріалу до конкретних дидактичних завдань,

спрямованих на збагачення словникового запасу дітей, удосконалення звукової культури мовлення, формування граматично правильного мовлення та розвиток комунікативних умінь.

Практико-діяльнісний компонент фахової підготовки забезпечує інтеграцію теоретичних знань і набутих методичних умінь у практичну педагогічну діяльність. Його реалізація передбачає моделювання освітніх ситуацій і занять, виконання практичних завдань із використанням елементів усної народної творчості, застосування інтерактивних та арт-терапевтичних технологій, а також набуття практичного досвіду в процесі педагогічної практики в закладах дошкільної освіти.

Важливим аспектом професійного становлення майбутніх вихователів є рефлексивне осмислення результатів власної педагогічної діяльності, що сприяє вдосконаленню методичної компетентності, розвитку творчого потенціалу та підвищенню готовності до усвідомленого й педагогічно доцільного використання усної народної творчості в роботі з дітьми дошкільного віку.

Аналіз наукових джерел і практики дошкільної освіти засвідчує, що кожен жанр усної народної творчості характеризується специфічним педагогічним потенціалом і виконує визначені освітні функції. Залежно від вікових особливостей дітей та поставлених педагогічних завдань він сприяє розвитку звукової культури мовлення, збагаченню словникового запасу, формуванню граматичної правильності мовлення, розвитку зв'язного мовлення, творчої мовленнєвої активності, мислення, пам'яті, уяви й емоційно-ціннісної сфери. Розглянемо особливості використання окремих жанрів усної народної творчості в мовленнєвому розвитку дошкільників.

Особливе місце в українському дитячому фольклорі посідають забавлянки, які в науковій літературі також називають утішками, потішками або чукикалками. Це невеликі ритмізовані віршовані чи пісенні твори ігрового характеру, виконання яких супроводжується активною взаємодією дорослого та дитини. Їхня педагогічна цінність полягає в органічному поєднанні художнього слова, рухової активності, емоційного спілкування та тактильної взаємодії, що забезпечує комплексний вплив на розвиток особистості дитини.

Використання забавлянок стимулює мовленнєву активність дітей, сприяє розвитку артикуляційної моторики, координації рухів, уваги, пам'яті, емоційної чутливості та первинних комунікативних умінь. Водночас вони створюють сприятливе емоційне середовище, зміцнюють взаємини між дорослим і дитиною, розширюють уявлення про навколишній світ, формують позитивне ставлення до українського художнього слова та закладають основи естетичного сприйняття народної культури. Доцільним є використання забавлянок у різних режимних моментах закладу дошкільної освіти. Наприклад, під час пробудження дітей можна запропонувати таку забавлянку, як-от: Дві долоньки міцно спали, сни у кулачках тримали. Як проснулись – потягнулись і чарівно усміхнулись.

Прислів'я та приказки відображають багатовіковий життєвий досвід

народу, його морально-етичні цінності, народну мудрість і світогляд. Завдяки образності, лаконічності, використанню епітетів, порівнянь та інших мовних засобів виразності вони сприяють розвитку у дітей образного мислення, мовленнєвої виразності та вмінь точно й доречно висловлювати власні думки. У змісті паремій акумульовано багатовіковий життєвий досвід народу, його морально-етичні цінності, світоглядні уявлення та народну мудрість (Бджола мала, а й та працює. Діло майстра величає. Добрий початок – половина діла. Людина без друзів як дерево без коріння).

Виховний потенціал означених жанрів пов'язаний із можливістю їх використання для розвитку моральних якостей, ціннісних орієнтацій та соціального досвіду дітей. Саме тому доцільним є їх використання не лише в межах освітнього напряму «Мовлення дитини», а й під час реалізації інших освітніх напрямів Базового компонента дошкільної освіти. Водночас зауважимо, що сприймання прислів'їв і приказок дітьми дошкільного віку має певні особливості, оскільки їхнє мислення характеризується конкретністю, а життєвий досвід ще недостатній для повного розуміння узагальненого змісту народних висловів. У зв'язку з цим важливим педагогічним завданням є добір прислів'їв і приказок відповідно до вікових можливостей дітей, розкриття їхнього змісту та стимулювання інтересу до народної творчості.

Важливим чинником мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є інтонаційно-мелодійна організація колискових пісень, що характеризується плавністю, мелодійністю, повторюваністю звуків і звукосполучень, помірним темпом виконання та використанням елементів звуконаслідування. Використання у фольклорних текстах слів із пестливими суфіксами та різних форм спільнокореневих слів сприяє засвоєнню граматичної будови мовлення, розвитку мовного чуття та усвідомленню способів словотворення (дитинонька, маляточко, котик, коточок, оченятка). Поряд із мовленнєвою функцією колискова пісня виконує важливу емоційно-виховну роль, створюючи атмосферу психологічного комфорту, відчуття захищеності, любові та емоційної близькості між дитиною і дорослим.

Особливої уваги заслуговує використання казки як одного з найефективніших засобів мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Її застосування в освітньому процесі забезпечує розширення й активізацію словникового запасу, формування граматично правильного мовлення, удосконалення звуковимови та розвиток умінь будувати зв'язні діалогічні й монологічні висловлювання. Аналіз змісту казкових творів, їх переказування, інсценізація та обговорення сюжетних подій створюють умови для послідовного й логічного висловлення дітьми власних думок, аргументування суджень, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і розвитку комунікативної компетентності. Проте, педагогічний потенціал казки виходить за межі суто мовленнєвого розвитку та охоплює низку інших важливих напрямів становлення особистості дошкільника.

Невід'ємною частиною освітнього процесу у ЗДО є вивчення казок, які сприяють формуванню у дітей оцінно-етичних суджень, естетичному

вихованню, розвивають художній смак, творчу уяву. Важко переоцінити естетичний потенціал українських народних казок, як-от: «Котик та Півник», «Лисичка та Журавель», «Півник і двоє мишенят» та ін., що виявляється в яскравому зображенні казкового світу, в захопленості та повчальності. Без сумніву, народна казка – невичерпне джерело вивчення національного колориту, побуту, звичаїв, особливостей національної кухні, природного середовища [4, с. 179].

Конструктивна взаємодія дітей дошкільного віку закономірно супроводжується виникненням суперечок і конфліктних ситуацій, які є невід'ємною складовою процесу формування їхньої соціально-комунікативної компетентності. У цьому контексті одним із важливих завдань вихователя ЗДО є формування в дітей умінь конструктивно розв'язувати конфлікти, досягати взаєморозуміння та дотримуватися норм доброзичливого спілкування. Значний педагогічний потенціал у реалізації цього завдання мають мирилки – короткі римовані фольклорні тексти, призначені для відновлення позитивної взаємодії між однолітками після конфліктних ситуацій. Їх систематичне використання в освітньому процесі сприяє розвитку мовлення, збагаченню словникового запасу, удосконаленню дикції та інтонаційної виразності, а також формуванню культури міжособистісного спілкування, розвитку емоційного інтелекту, здатності до співпраці, емпатії, уміння домовлятися та знаходити конструктивні способи розв'язання суперечностей (Битися – не билися, трохи посварилися. Потім посміялися, друзями зосталися!).

Вагоме місце серед малих жанрів усної народної творчості посідають загадки, які є ефективним дидактичним засобом мовленнєвого та інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. Доступність змісту й художньої форми загадок для сприймання дітьми різних вікових груп зумовлює доцільність їх використання як у повсякденній взаємодії, так і в організованій освітній діяльності. При цьому добір загадок має здійснюватися з урахуванням їхньої пізнавальної та виховної цінності, вікових та психологічних особливостей дітей [3, с. 45].

Використання загадок в освітньому процесі сприяє активізації пізнавальної діяльності дошкільників, збагаченню їхнього активного й пасивного словникового запасу, формуванню вмінь аналізувати мовні одиниці, розуміти образні вислови, переносне значення слів і порівнянь. Завдяки специфічній художній формі загадки спонукають дітей уважно слухати, виділяти істотні ознаки предметів і явищ, зіставляти їх між собою та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. У практиці роботи з дітьми дошкільного віку доцільно використовувати загадки різної тематики, добираючи їх відповідно до вікових можливостей вихованців, наприклад: Без рук, без ніг, а ворота відчиняє (вітер). Стоїть півень над водою з червоною бородою (калина). Улітку сіренький, узимку біленький, довгі вуха має, від лисиці втікає (заєць). Сидить дівчина в коморі, а коса її надворі (морква).

Після відгадування загадок вихователь може організовувати комплекс мовленнєвих завдань, спрямованих на поглиблення розуміння змісту та

активізацію мовленнєвої діяльності дітей, як-от: пояснити, за якими ознаками було знайдено відгадку; описати предмет повними реченнями; дібрати прикметники, дієслова та слова-ознаки; скласти коротку розповідь або придумати власну загадку за аналогією. Такі завдання сприяють розвитку словесної творчості, удосконаленню комунікативних умінь, активізації мовленнєвої ініціативи та формуванню в дошкільників уміння послідовно й логічно висловлювати власні думки.

Таким чином, наведені приклади засвідчують значний дидактичний потенціал окремих жанрів усної народної творчості у розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Водночас окреслений перелік не вичерпує жанрового розмаїття українського дитячого фольклору, що відкриває широкі можливості для подальшого педагогічного використання його різновидів. Саме комплексне та методично обґрунтоване використання різножанрового фольклорного матеріалу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти створює сприятливі умови для всебічного мовленнєвого розвитку дітей, збагачення їхнього словникового запасу, удосконалення звукової культури мовлення, формування комунікативної компетентності, розвитку творчого мислення та залучення до національної культурної спадщини. З огляду на це актуалізується потреба у цілеспрямованій професійній підготовці майбутніх вихователів до педагогічно доцільного добору та використання різних жанрів усної народної творчості з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що усна народна творчість є багатофункціональним педагогічним засобом, який забезпечує комплексний мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Використання різних жанрів дитячого фольклору сприяє збагаченню словникового запасу, удосконаленню звукової культури мовлення, формуванню граматично правильного та зв'язного мовлення, розвитку комунікативної компетентності, мовленнєвої творчості й пізнавальної активності дітей.

Ефективність реалізації мовленнєво-розвивального потенціалу усної народної творчості безпосередньо залежить від професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Вона має бути спрямована на формування ґрунтовних знань про жанрове різноманіття українського дитячого фольклору, оволодіння сучасними методиками його використання та розвиток здатності інтегрувати фольклорний матеріал у різні види освітньої діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей. Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні впливу української усної народної творчості на формування національно-патріотичних цінностей і психоемоційної стійкості дітей в умовах воєнних викликів.

Використана література:

1. Брицький О. Багатокомпонентна структура професійної готовності майбутніх викладачів в умовах сучасної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* № 1(31). 2025. С. 23-30. URL: https://psv.udpu.edu.ua/article/view/333777

2. Дурманенко О. Л. Дослідження стану готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип. 88. С. 80–84. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.16
3. Єфименко Л. М. Методика художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників. Словотворчість: курс лекцій для здобувачів фахової передвищої та вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2021. 80 с.
4. Кобилецька Л. В. Фольклор як чинник формування художньо-мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної та початкової освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 41. Т. 2. С. 177–182. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-2-26.
5. Козак Н. Фольклор як засіб виховання дітей раннього віку. *Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (15 травня 2025 року).* Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2025. С. 59–63. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/147cbc12-974c-4cf9-bd4c-7f6ed73d950b/content
6. Луцан Н. І., Воробець О. Р. Народна творчість як засіб формування мовленнєвої компетентності учнів п'ятих класів на уроках української мови. *Молодь і ринок*. 2023. № 4(212). С. 19–23. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279118.
7. Мкртічян О. Формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 33. Т. 2. С. 247–253. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215882.
8. Скринник В. В. Психолого-педагогічні аспекти формування професійної готовності майбутніх викладачів до викладацької діяльності. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Вип. 9 (2-2025). Т. 2. С. 103–116. DOI: https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.9(2)/2.2025.10.

References:

1. Brytskyi O. (2025). Bahatokomponentna struktura profesiinoi hotovnosti maibutnikh vykladachiv v umovakh suchasnoi osvity [Multicomponent structure of professional readiness of future teachers in the conditions of modern education]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. № 1(31). S. 23–30. DOI : https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(31).2025.333777 [in Ukrainian].
2 Durmanenko O. L. (2022). Doslidzhennia stanu hotovnosti maibutnikh vykhovateliv do zabezpechennia yakosti doshkilnoi osvity [Study of the state of readiness of future preschool teachers to ensure the quality of preschool education]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Vyp. 88. S. 80–84. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.16 [in Ukrainian].
3. Yefymenko L. M. (2021). Metodyka khudozhno-movlennievoi diialnosti doshkilnykiv. Slovotvorchist [Methods of artistic and speech activity of preschool children. Word creation] : kurs lektsii dlia zdobuvachiv fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity spetsialnosti 012 Doshkilna osvita. Kharkiv : Komunalnyi zaklad «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady. 80 s. [in Ukrainian].
4. Kobyletska L. V. (2021). Folklor yak chynnyk formuvannia khudozhno-movlennievoi kompetentnosti zdobuvachiv doshkilnoi ta pochatkovoi osvity [Folklore as a factor in the formation of artistic and speech competence of preschoolers and primary schoolchildren]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 41. T. 2. S. 177–182. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-2-26 [in Ukrainian].
5. Kozak N. (2025). Folklor yak zasib vykhovannia ditei rannoho viku [Folklore as a means of educating young children]. *Doshkilna osvita: teoriia, metodyka, innovatsii : materialy XII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (15 travnia 2025 roku)*. Lutsk : Volynskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. S. 59–63. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/147cbc12-974c-4cf9-bd4c-7f6ed73d950b/content [in Ukrainian].
6. Lutsan N. I., Vorobets O. R. (2023). Narodna tvorchist yak zasib formuvannia movlennievoi kompetentnosti uchniv piatykh klasiv na urokakh ukrainskoi movy [Folk art as a means of developing speech competence of fifth-grade students in Ukrainian language lessons*]. Molod i rynok.* № 4(212). S. 19–23. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279118 [in Ukrainian].
7. Mkrtichian O. (2020). Formuvannia hotovnosti maibutnikh vykhovateliv do profesiinoi diialnosti yak psykholoho-pedahohichna problema [Formation of future preschool teachers' readiness for professional

activity as a psychological and pedagogical problem]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk.* Vyp. 33. T. 2. S. 247–253. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215882 [in Ukrainian].

8. Skrynnyk V. V. (2025). Psykholoho-pedahohichni aspekty formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh vykladachiv do vykladatskoi diialnosti [Psychological and pedagogical aspects of developing future teachers' professional readiness for teaching]. *Osvitno-naukovyi prostir*. Vyp. 9 (2-2025). T. 2. S. 103–116. DOI: https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.9(2)/2.2025.10 [in Ukrainian].

L. Yefymenko, I. Polyakova. Some issues in developing the professional readiness of future teachers to foster children's speech development through oral folk art.

This article explores the pedagogical potential of oral folk art as an effective means of language development for preschool-age children and justifies the need to prepare future educators to use it in a professionally appropriate manner in the educational process at preschool institutions. Emphasis is placed on the significance of Ukrainian children's folklore as a component of the national cultural heritage, which not only fosters the development of language competence but also contributes to the social, emotional, moral, and aesthetic development of the child's personality.

It is emphasized that, in the context of wartime challenges, preserving Ukrainian linguistic and cultural identity, transmitting ethno-pedagogical values, and engaging children with the national cultural heritage take on particular importance.

The essence of professional readiness is characterized as an integral personal-professional phenomenon that involves a combination of value- and meaning-based orientations, theoretical knowledge, methodological skills, practical experience, and the reflective culture of a future educator. The interconnection between the theoretical, methodological, practical-activity-based, and reflective components of professional training is identified.

The speech-developmental potential of specific genres of oral folk art is analyzed, in particular nursery rhymes, lullabies, proverbs and sayings, fairy tales, peace-making songs, and riddles. Their functional capabilities have been identified in terms of enriching children's vocabulary, fostering grammatically correct speech, developing coherent speech, sound production, communication skills, linguistic creativity, logical thinking, and communication etiquette. Examples are provided of the practical use of folklore works in working with preschool-age children.

It has been demonstrated that the effectiveness of using oral folk art depends to a large extent on the level of professional training of future educators, their methodological competence, and their ability to select folklore material appropriate for the children's age group and integrate it into various types of educational activities. It is concluded that the systematic use of folklore works of various genres is advisable as an important factor in the comprehensive development of preschool-age children and the preservation of national and cultural traditions in the modern educational environment.

Keywords: *professional readiness, oral folk art, future preschool teachers, speech development, preschool-age children, folklore, speech competence, national-patriotic education.*

Дата першого надходження рукопису до видання:01.05.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування:18.05.2026

Дата публікації: 26.06.2026